

Analyzing the Event Elements of Ashura-Driven Organizational Culture Based on Ashura-Driven Conduct

Mohammad Aidi^{1*}, Zeynab Toulabi², Samaneh Sayadi³

- 1. Assistant Professor, Department of Business Management, University of Ilam, Ilam, Iran*
- 2. Associate Professor, Department of Business Management, University of Ilam, Ilam, Iran*
- 3. M.Sc. Holder, Department of Business Management, University of Ilam, Ilam, Iran*

(Received: February 23, 2020 ; Accepted: August 23, 2020)

Abstract

The purpose of this study was to analyze the event elements of Ashura-driven organizational culture based on Ashura-driven conduct. The research method used was exploratory and qualitative thematic analysis method was used to extract the themes from religious sources related to Ashura and Ashura-driven culture. The statistical population of this study involved all authoritative books and articles within the Islamic culture and Ashura-driven conduct, while the statistical sample involved all authoritative books and articles of the foregoing domains available to the researchers. In order to extract the themes, first descriptive coding was done which resulted in the extraction of basic themes. Then, in the interpretive coding stage, the basic themes were categorized so as to achieve the organizing themes. The last step was to determine the universal themes that encompassed all of the above-mentioned themes. All in all, this study identified 28 descriptive themes, 13 organizing themes, and 3 universal themes. The validity of the findings was confirmed using the opinions of five experts. The findings indicated that the main components of the Ashura-driven organizational culture could be classified as stance-related, orientation-related, and act-related. At the end, an analysis of the Ashura-driven organizational culture's event elements is presented using the Ashura-driven culture.

Keywords

Stance-related elements, Orientation-related elements, Act-related elements, Ashura-driven culture, organizational culture.

* Corresponding Author, Email: m.aidi@ilam.ac.ir

تحلیل عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی بر مبنای

سیره عاشورایی

محمد ایدی^{۱*}، زینب طولابی^۲، سمانه صیادی^۳

۱. استادیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
۲. دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران
۳. کارشناس ارشد، گروه مدیریت بازرگانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۲/۰۴ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۶/۰۲)

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی بر مبنای سیره عاشورایی انجام شد. روش تحقیق اکتشافی بود که به صورت کیفی از روش تحلیل مضمون، به منظور استخراج مضامین مورد نیاز از منابع دینی مرتبط با عاشورا و فرهنگ عاشورایی، استفاده شد. جامعه آماری تحقیق همه کتب و مقالات معتبر در حوزه فرهنگ اسلامی و سیره عاشورایی و نمونه آماری نیز همه کتب و مقالات علمی معتبر در دسترس در حوزه یادشده بود. به منظور دستیابی به مفاهیم مورد نظر در مرحله نخست کدگذاری توصیفی صورت گرفت و کدها به عنوان مضامین پایه‌ای شناخته شدند. در مرحله کدگذاری تفسیری، مضامین پایه‌ای طبقه‌بندی شدند که آن‌ها را مضامین سازمان‌دهنده گویند. آخرین مرحله تعیین مضامین فراگیر بود که همه مضامین پیش‌گفته را دربرمی‌گیرد. در نهایت، این پژوهش به شناسایی ۲۸ مضمون توصیفی و ۱۳ مضمون سازمان‌دهنده و ۳ مضمون فراگیر (مؤلفه‌های اصلی) انجامید و با استفاده از نظرخواهی از پنج نفر از خبرگان روایی پژوهش تأیید شد. مؤلفه‌های اصلی عبارت‌اند از عناصر بینشی فرهنگ سازمانی عاشورایی، عناصر گرایشی فرهنگ سازمانی عاشورایی، عناصر کنشی فرهنگ سازمانی عاشورایی. در پایان، تحلیل عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی با بهره‌گیری از فرهنگ عاشورایی تدوین شد.

کلیدواژگان

عناصر بینشی، عناصر کنشی، عناصر گرایشی، فرهنگ سازمان، فرهنگ عاشورا.

مقدمه

عاشورا یک اتفاق ساده و جنگ معمولی نیست. تاریخ آکنده از جنگ‌هایی است که میلیون‌ها نفر در آن جنگ‌ها کشته شده، خانه‌ها و شهرها ویران شده، حتی گاه شهری با همه ساکنانش سوزانده شده‌اند. اما کمتر اتفاق افتاده که حادثه‌ای مثل عاشورا به یک حماسه و فرهنگ تبدیل شود. عاشورا گویی گوهر اصلی باور ماست. به گمانم عاشورا از مدار یک اتفاق تاریخی فراتر است. انگار معماری این حادثه از نوعی دیگر است (ثامنی ۱۳۸۹).

حرکت تاریخی امام آثار فراوانی در فرهنگ سیاسی شیعه بر جای گذاشت؛ از جمله کنار گذاشتن بهانه نبودن مجوز نگهبانی و محافظت از ارزش‌های دینی به دلیل فقدان احساس قدرت (هنری لطیف پور ۱۳۸۰). واقعه عاشورا جایگاه ویژه‌ای در فرهنگ شیعه دارد و همین موضوع عاملی شد تا منشأ بسیاری از پیام‌ها شود و تأکید امامان معصوم اسباب توسعه فرهنگ عاشورا را میان شیعیان فراهم کرد. گفتنی است عاشورا نمادی است از پیام و حماسه و سوگ؛ به گونه‌ای که سوگ در خدمت حماسه قرار دارد و حماسه در خدمت پیام و نه هر دو در خدمت سوگ (قادری ۱۳۷۴).

یکی از ابزارهای مهم برای ایجاد تمایز و دستیابی به جایگاه رقابتی پرداختن به موضوع هویت سازمانی و مدیریت فرهنگ سازمانی است. فرهنگ سازمانی را در متون مدیریت مجموعه‌ای از ادراکات، هنجارها، و ارزش‌های مشترک دانسته‌اند که مورد پذیرش اعضای سازمان است و در عمق زندگی سازمانی جریان دارد (الوانی ۱۳۸۷). بدیهی است جوامع عموماً دارای اعتقادات، باورها، ارزش‌ها، و الگوهای رفتاری مشترکی هستند که در مجموع فرهنگ آن جامعه یا نظام اجتماعی را شکل می‌دهد. همه اعمال انسان‌ها، به منزله مهم‌ترین عنصر در جوامع، تحت تأثیر فرهنگی است که آن را آموخته‌اند و با آن رشد کرده‌اند. سازمان‌ها نیز به مثابه یک نظام اجتماعی - بر حسب اهداف، رسالت، تعهدات، ساختار سازمانی، فناوری، سیستم - فرهنگ‌های متفاوت دارند (زارعی متین ۱۳۹۲).

بدون تردید باورهای دینی و اخلاقی و اعتقادی اسلام از عناصر مؤثر در شکل‌گیری رفتارهای شایسته و در نتیجه بهبود و ارتقای رفتار کارکنان سازمان و همچنین ابعاد رفتار

سازمانی است. زیرا از یک سو موجب هدایت افکار و اندیشه‌هاست و از سوی دیگر مشوق رفتار و کردار صحیح در سازمان است. از این رو، شناخت آموزه‌های دینی در فرهنگ و رفتار سازمانی می‌تواند موضوعی باشد که خلأ آن در مطالعات اخیر دیده می‌شود (کریمی ۱۳۸۹).

بیان مسئله

انسان‌ها برای زندگی مسالمت‌آمیز در کنار یک‌دیگر باید به ارزش‌های مشترک پایبند باشند و این ارزش‌های مشترک همان عرف و روش‌های معمول انجام دادن کارها و نوع تفکر غالب است که به بروز واکنش‌های مشترک منجر می‌شود. فرهنگ شیوه زندگی و تعامل و الگوهای رفتاری گروه‌های جامعه است. اهمیت جایگاه فرهنگ محقق را بر آن داشت که نگرش‌ها، ارزش‌ها، و اعتقادات صحیح و سالم را در جامعه شناسایی کند (مصدق‌زاده ۲۰۱۵) تا بدین وسیله فرهنگ سازمان‌ها - که مجموعه‌ای از مفروضات، اعتقادات، ارزش‌ها، نگرش‌ها، اندیشه‌ها، هنجارها، احساسات، اعمال و رفتارهای مشترک بین کارکنان یک سازمان است - نیز به درستی شناسایی شوند و تحقق اهداف سازمانی میسر شود (مصدق‌زاده ۲۰۰۶). با توجه به اینکه جامعه ایران یک جامعه اسلامی و شیعی است و عاشورا در عمق باورها و زندگی شیعه جریان دارد و نهضت کربلا در طول چهارده قرن با کثرتی زلال و عمیق سیراب‌کننده جان‌ها بوده، می‌توان برای ایجاد فرهنگ سازمانی عاشورایی در نهادهای جامعه تلاش کرد تا از این طریق فرهنگی صحیح در سازمان‌های جامعه جاری باشد. درباره نهضت کربلا و فرهنگ عاشورا تاکنون بسیار نوشته و تحقیق شده است و صاحبان فکر و قلم از زوایای مختلف این موضوع را بررسی کرده‌اند. اما، با توجه به اینکه ایران کشوری اسلامی است، هنوز، بعد از گذشت چندین دهه از انقلاب اسلامی، اجرای فرهنگ سازمانی اسلامی جدی گرفته نشده است یا اگر به ترویج آن اقدام شده کامل نبوده و همواره نواقصی داشته است. بدین منظور جای خالی یک پژوهش اسلامی، که برگرفته از سیره امام حسین^(ع) و فرهنگ عاشورایی باشد، بسیار احساس می‌شود. بنابراین، در این پژوهش عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی بر مبنای سیره عاشورایی بررسی می‌شود. سؤال اصلی تحقیق این است که عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی کدام‌اند؟

پیشینه پژوهش

بدیعیان و همکارانش (۱۳۹۰) در پی تبیین جایگاه عزت و عزت‌مداری در نهضت تربیتی عاشورا بودند. آن‌ها در تحقیق خود به شیوه تحلیلی به بررسی عزت‌مداری در سیره امام حسین^(ع) در جریان واقعه عاشورا پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که سیره امام^(ع)، به‌ویژه در واقعه کربلا، الگویی کامل و جامع در زمینه عزت‌مداری و تقویت نفس بوده است و در مکتب ایشان تعاملات انسانی، اعم از تعاملات فردی و اجتماعی، بر مبنای عزت شکل گرفته است.

حمیدی‌زاده (۱۳۸۱) مجموعه آموزه‌های مدیریت و رهبری نهضت عاشورا را در سه سطح اساسی تبیین کرد؛ در سطح جذب و هدایت نیروها و اصحاب از مدینه تا کربلا، در سطح هدایت و بیداری جامعه اسلامی، در سطح هدایت جامعه جهانی. وی با ارائه شواهد تاریخی جلوه‌های مدیریت امام را در زمینه تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی، و رهبری بیان کرده است.

رحمتی و همکارانش (۱۳۹۵) در مقاله «الگوی رهبری امام حسین^(ع) در قیام عاشورا» به ۲۶ مضمون پایه و از میان این مضامین به ۱۱ مضمون سازمان‌دهنده دست یافتند. در پایان نیز، به منظور ارائه الگوی رهبری امام حسین^(ع) در قیام عاشورا، یازده مضمون یادشده را در سه مضمون فراگیر هدف و اصول و روش‌ها گنجانده‌اند. میان مضمون‌های سازمان‌دهنده، هفت مضمون ظلم‌ستیزی، خدامحوری، اخلاق‌مداری، احکام‌محوری، عقل‌گرایی، تکلیف‌محوری، بصیرت‌محوری به اصول رهبری امام حسین^(ع) اشاره می‌کنند.

کوشکی (۱۳۸۱) به بررسی تطبیقی بعضی از موضوعات مهم مدیریت علمی با بعضی از ویژگی‌ها و صفات امام حسین^(ع) پرداخت. وی، پس از معرفی فرایند مدیریت، از بررسی و لانچارد، به بیان مباحث تطبیقی حوزه‌های برنامه‌ریزی، سازماندهی، انگیزش، کنترل، نظریه سلسله‌مراتب نیازهای مزلو، آموزش منابع انسانی، و ... پرداخت.

محدثی (۱۳۹۱) در کتاب فرهنگ عاشورا به بررسی همه‌زوایای حادثه کربلا و شناخت شخصیت‌های فداکار در کربلا پرداخت و فرهنگ عاشورایی را در این کتاب شرح داد.

روش تحقیق

هدف اصلی هر پژوهش کشف، توصیف، تبیین، و گسترش دانش پیرامون پدیده‌ها یا پدیده‌ای خاص است. در هر پژوهش، پژوهشگر، پس از تعیین و تعریف مسئله و فرضیه‌های آن، باید تعیین کند که چه افرادی را مورد مطالعه قرار می‌دهد، چه روشی را برای پژوهش انتخاب می‌کند، برای جمع‌آوری اطلاعات از چه وسیله اندازه‌گیری‌ای استفاده می‌کند، و مؤثرترین راه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها چیست. روش‌های تحقیق، اگرچه متنوع‌اند، در یک طبقه‌بندی کلی و اصولی بر حسب نوع داده به دو گروه کلی روش‌های کمی و روش‌های کیفی تقسیم می‌شوند. داده‌های کمی دارای حداقل یک ویژگی قابل سنجش با عدد هستند. داده‌های کیفی دارای خصوصیتی از موضوع تحقیق‌اند که به فهم زمینه مورد نظر کمک می‌کند (احمدی و غفاریان ۱۳۸۲: ۲۸۴).

در این پژوهش، پس از طرح مسئله و پرداختن به ضرورت و اهمیت موضوع و همچنین بررسی آرا و دیدگاه‌های مرتبط با موضوع مورد نظر، اینک زمان آن است که به یافتن پاسخ پرسش‌های مطرح‌شده پرداخته شود. این تحقیق در زمره تحقیقات کیفی است که در آن با استفاده از روش کیفی داده‌ها تحلیل شد و به منظور استخراج مضامین مورد نیاز از منابع دینی مرتبط با عاشورا و فرهنگ عاشورایی از روش تحلیل مضمون استفاده شد. به منظور استخراج، ابتدا کدگذاری توصیفی صورت گرفت و کدها به عنوان مضامین پایه‌ای شناخته شدند. سپس، در مرحله کدگذاری تفسیری، مضامین پایه‌ای طبقه‌بندی شدند که آن‌ها را مضامین سازمان‌دهنده گویند. آخرین مرحله تعیین مضامین فراگیر بود که همه مضامین پیش‌گفته را دربرمی‌گیرد. در نهایت، این پژوهش ۲۸ مضمون توصیفی و ۱۱ مضمون سازمان‌دهنده و ۳ مضمون فراگیر (مؤلفه‌های اصلی) را شناسایی کرد و روایی پژوهش با استفاده از نظرخواهی از پنج نفر از خبرگان تأیید شد. همچنین برای محاسبه پایایی از ضریب کاپا استفاده شد که با توجه به رابطه ۱ داریم:

$$k = \frac{p_0 - p_e}{1 - p_e} \quad (1)$$

پایایی مقوله‌ها: بنا بر رابطه ۱، پایایی مقوله‌های به‌دست‌آمده ۰/۵ است که به معنای تأیید مقوله‌هاست.

$$k = \frac{4-7}{1-7} = \frac{-3}{-6} = 0.5$$

پایایی مفاهیم: پایایی مفاهیم به‌دست‌آمده ۰/۵۵ و مورد تأیید است.

$$k = \frac{9-19}{1-19} = \frac{-10}{-18} = 0.55$$

یافته‌های پژوهش

در مرحله اول، که تجزیه و توصیف متن - شامل: مکتوب کردن داده‌ها، مطالعه اولیه، مطالعه مجدد داده‌ها، نوشتن ایده‌های اولیه - بود، محقق به شرح زیر عمل کرد:

- در گام اول، کتب احادیث و کتب فقهی معتبر و تفاسیر مربوط به هر حدیث را مطالعه کرد و آن بخش از متن کتب فقهی یا تفسیر آن‌ها را که حاوی نکات کلیدی مرتبط با ارتباطات سازمانی بود در جدولی مرتب کرد.

- در گام دوم از مرحله اول که شامل پیشنهاد چارچوب‌گذاری و تفکیک متن به بخش‌های قابل توضیح با ویژگی‌های خاص است محقق، پس از اخذ نظر تیم پژوهشی درباره این چارچوب، روند پژوهش را ادامه داد. تصمیم تیم پژوهشی ادامه روند کار طی چند جلسه به موازات کدگذاری و دسته‌بندی‌ها بود که کدگذاری‌ها در سه مرحله انجام شد و در نهایت با ۳ مضمون فراگیر و ۱۱ مضمون سازمان‌دهنده کار کدگذاری به پایان رسید.

- محقق از طریق تحلیل مضمونی به خلاصه‌سازی متون به بخش‌های کوچک‌تر اقدام کرد تا با حذف قسمت‌های غیرمرتبط با بحث اصلی کار با حجم کمتری پیش برود.
- نتایج کلی کدگذاری در جدول‌های ۱ و ۲ ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج کدگذاری اولیه و احصای مقوله‌ها

مقوله‌ها	مفاهیم	عبارات مفهومی
اعتقاد و توکل به خدا	<ul style="list-style-type: none"> - اعتقاد به اراده الهی - مشیت الهی - درک حضور خداوند - شهادت‌طلبی - اعتقاد به معاد - سرنوشت اخروی 	<p>- امام حسین^(ع) بر اساس حدیث «ان الله شاء ان یراک قتیلا ان الله شاء ان یراهن سبا یا.»؛ «خدا مشیت کرده تا تو را کشته و زنان را اسیر ببیند.» عمل کرد (سید بن طاووس ۶۱ ق: ج ۱، ۶۳).</p> <p>- امام حسین^(ع) می‌فرماید: «به یقین، من مرگ (در راه حق) را جز سعادت و زندگی در کنار ستمگران را جز ننگ و خواری نمی‌بینم.» (علامه مجلسی ۱۰۷۰ ق: ج ۴۴، ۳۸۱).</p> <p>- زمانی که انسان به یاد مرگ می‌افتد سبک می‌شود. زیرا عاقبت هر کس مرگ است و هر آنچه سرانجامش چنین است غصه ندارد (مکارم شیرازی ۱۳۰۵: ۲۱۷).</p> <p>- امام حسین^(ع) در کربلا فرمود: «اگر بدن‌ها برای مرگ آفریده شده، شهادت در زیر ضربات شمشیر در راه خدا بهتر است.» (داودی و رستم‌نژاد ۱۳۸۷).</p>
امر به معروف و نهی از منکر	<ul style="list-style-type: none"> - امر به یکتاپرستی - نهی از اطاعت طاغوت 	<p>- امام حسین^(ع) در نامه‌ای به بزرگان بصره می‌فرماید: «أَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ وَ سُنَّةِ نَبِيِّهِ، فَإِنَّ السُّنَّةَ قَدْ أَمِيتَتْ وَ أَنْ أَلْبُدَّعَهُ قَدْ أَحْيَيْتْ وَ أَنْ تَسْمَعُوا قَوْلِي وَ تَطِيعُوا أَمْرِي أَهْدِيكُمْ إِلَى سَبِيلِ الرَّشَادِ.» (محمد بن جریر طبری: ج ۴، ۲۶۶)؛ «من شما را به کتاب خدا و سنت پیامبرش فرامی‌خوانم. زیرا سنت به تدریج از میان رفته و بدعت زنده شده است. اگر به سختم گوش دهید و از فرمانم اطاعت کنید، شما را به سوی رستگاری راهنمایی خواهم کرد.»</p> <p>- امام حسین^(ع) در نامه‌ای به معاویه می‌فرماید: «فَأُبَشِّرُ يَا مُعَاوِيَةَ بِالْقِصَاصِ وَ اسْتِيقِينَ بِالْحِسَابِ وَ أَغْلَمُ أَنْ لَلَّهِ تَعَالَى كِتَابًا لَا يَغَادِرُ صَغِيرَةً وَ لَا كَبِيرَةً أَلَا اِخْصَاها.» (سید ابوالقاسم خویی ۱۳۹۰ ق: ج ۱۹، ۲۱۴).</p> <p>«ای معاویه، قصاص خدا را به یاد داشته باش و به حسابرسی الهی در روز قیامت یقین کن و بدان که خداوند متعال کتابی دارد که از ثبت هیچ عمل ریز و درشتی فروگذار نمی‌کند.» (سید ابوالقاسم خویی ۱۳۹۰ ق: ج ۱۹، ۲۱۴).</p>

ادامه جدول ۱. نتایج کدگذاری اولیه و احصای مقوله‌ها

مقوله‌ها	مفاهیم	عبارات مفهومی
بینش و ژرفاندیشی	- علم‌الیقین - ترس از خداوند - بصیرت	- حضرت زینب ^(س) در کربلا می‌فرماید: «ما رایت الا جمیلاً» (علامه مجلسی ۱۰۷۰ ق: ج ۴۵، ۱۱۶). - خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «الذین یبلغون رسالات الله و یخشونه و لا یخشون احداً الا الله و کفی بالله حسیباً»؛ «کسانی که رسالت‌های الهی را ابلاغ می‌کنند و تنها از خدا می‌ترسند و از غیر او هیچ‌گونه واهمه ندارند و خداوند برای حسابرسی کافی است.» (احزاب/ ۹). - حضرت علی ^(ع) در توصیف رزمندگان اسلام می‌فرماید: «حَمَلُوا بَصَائِرَهُمْ عَلٰی اَسْبَافِهِمْ»؛ «بصیرت‌های خویش را بر شمشیرهایشان سوار کردند.» یعنی اگر در میدان نبرد تیغ می‌زدند از روی بصیرت بود (علامه مجلسی ۱۰۷۰ ق: ج ۴۵، ۸۷).
صبر و بردباری	- شکیبایی - تحمل سختی‌ها	- امام حسین ^(ع) در لحظه‌های آخر عمر در مناجاتش با خدا می‌فرماید: «صبراً علی قضاءک لا معبود سواک یا غیاث المستغیثین»؛ «بار خدایا من در برابر حکم تو شکیبایم. جز تو معبودی نیست ای فریادرس دادخواهان.» (عزیزی ۱۳۸۱). - امام حسین ^(ع) هنگام شهادت علی‌اصغر ^(ع) فرمودند: «ای نفس شکیبایی پیشه کن و آنچه را بر تو وارد می‌شود به حساب خدا بگذار. خدایا، آنچه را در حال حاضر بر ما واقع می‌شود می‌بینی. پس آن را پشتوانه‌ای برای روز قیامت‌مان قرار ده.» (عزیزی ۱۳۸۱).
عدالت در رفتار	- ظلم‌ستیزی - جوانمردی - اولویت منافع جمعی بر منافع فردی	- امام حسین ^(ع) در برابر دعوت مردم کوفه فرمود: «امام امام نیست؛ مگر آنکه به کتاب خدا عمل کند، عدالت را اجرا کند، باور به دین حق داشته باشد.» (طبری ۱۴۱۲ ق: ج ۵، ۳۵۳). - امام حسین ^(ع) حتی در برابر دشمن انصاف و آداب جنگ را رعایت می‌کرد (داودی و رستم‌نژاد ۱۳۹۱). - امام حسین ^(ع) می‌فرماید: «انسان ظالم و قدرت‌طلب حق ولایت ندارد.» (الشریفی ۱۳۸۳). - تعالی روحی فرد از جزئی‌نگری و منفعت‌طلبی فردی به کلی‌نگری و مصلحت‌طلبی جمعی (الشریفی ۱۳۸۳).

ادامه جدول ۱. نتایج کدگذاری اولیه و احصای مقوله‌ها

مقوله‌ها	مفاهیم	عبارات مفهومی
شایسته‌گزینی	- درک شایستگی‌ها - شناسایی افراد لایق	- امام حسین ^(ع) خود به سوی برخی از افراد کربلا رفت و آن‌ها را هدفمند انتخاب کرد؛ همانند زهیر بن قین (مقیمی ۱۳۹۴).
تداوم و ماندگاری	- پایداری عاشورا - استمرار تأثیر عاشورا	- شهادت امام حسین ^(ع) و یاران وفادارش بر افکار مردم و بیداری وجدان‌ها و حتی بر خانواده یزید و وابستگانش تأثیر شگرف گذاشت (مقیمی ۱۳۹۴). - فقال النبی ^(ص) : «یا فاطمه ان نساء امتی تبکین علی نساء اهل بیتی و رجالهم یبکون علی رجال اهل بیتی یجددون العزاء جیلاً بعد جیل فی کل سنه.»؛ «ای فاطمه، زنان امت من بر اهل بیت حسین و مردان امت من بر مردان کربلا گریه می‌کنند. آن‌ها نسل به نسل در هر سال پرچم عزای حسین تو را بر پا می‌کنند.» (علامه مجلسی ۱۰۷۰: ج ۴۴، ۲۹۲).
حفظ و بقای ارزش‌های اسلام	- حفظ ارزش نماز - بیان جایگاه دفاع از محرومان	- چنان که در زیارت‌نامه امام حسین ^(ع) می‌خوانیم: «اشْهَدُ اَنَّكَ قَدْ اَقَمْتَ الصَّلَاةَ وَ اَتَيْتَ الزَّكَاةَ وَ اَمَرْتَ بِالْمَعْرُوفِ وَ نَهَيْتَ عَنِ الْمُنْكَرِ.»؛ «[یا ابا عبدالله] شهادت می‌دهم که تو نماز را به پا داشتی و زکات را ادا کردی و امر به معروف و نهی از منکر کردی.» (مصباح‌المتهجد: ۷۲۰). - امام حسین ^(ع) می‌فرماید: «شَرُّ خِصَالِ الْمُلُوكِ: الْجُبْنُ مِنْ الْاَغْدَاءِ وَ الْقَسْوَةُ عَلٰی الضُّعْفَاءِ وَ الْبُخْلُ عِنْدَ الْاَعْطَاءِ.» (البحرانی ۶۲)؛ بدترین صفات حاکمان ترس از دشمنان، بی‌رحمی و قساوت بر محرومان، و خودداری از بخشش در موقع عطاست.».
عبرت‌آموزی از عاشورا	- پرچم هدایت	- پیامبر اکرم ^(ص) می‌فرماید: «همانا حسین ^(ع) چراغ هدایت و کشتی نجات است.» (جعفر بن محمد بن محمد بن نما حلی ۱۳۶۹ ق: ۴).
تکریم انسانیت	- عزت‌طلبی - شرافت - آزادگی	- امام حسین ^(ع) می‌فرماید: «سوگند یاد کرده‌ام در مقابل دشمن سر فرود نیاورم. من از اهل و عیال پدرم حمایت می‌کنم و در راه آیین پیامبر کشته می‌شوم.» (بهشتی ۱۳۸۵).

ادامه جدول ۱. نتایج کدگذاری اولیه و احصای مقوله‌ها

مقوله‌ها	مفاهیم	عبارات مفهومی
		<p>– امام حسین^(ع) در لحظات سخت عاشورا فرمود: «لا والله، لا أعطیکم بیدی إعطاءَ الذلیلِ ولا أفرُّ فرارَ العبید.»؛ «به خدا سوگند، هرگز دست ذلت به شما نمی‌دهم و مانند بردگان فرار نمی‌کنم.» (عبدالرزاق موسوی مقرر: ۲۲۹).</p> <p>– امام حسین^(ع) در گودال قتلگاه به آل ابی سفیان خطاب کرد و فرمود: «یا شیعه آل ابی سفیان، إن لم یکن دین و کُنتُم لا تخافون المعادَ فکونوا أحراراً فی دنیاکم.»؛ «ای آل ابی سفیان، اگر دین ندارید و از قیامت و عذاب آخرت نمی‌ترسید، دست‌کم در دنیا آزادمرد باشید.»</p>
دین‌باوری	<p>– اصلاح مفاسد</p> <p>– احیای دین و سنت</p>	<p>– امام حسین^(ع) با این جمله که «زمانی که امت اسلامی گرفتار زمامداری مثل یزید شود باید فاتحه اسلام را خواند.» تصریح کرد که با وجود خلیفه‌ای همچون یزید فاتحه اسلام خوانده است و دیگر امیدی به بقای دین نیست (علامه مجلسی ۱۰۷۰ ق: ج ۴۴، ۳۲۶).</p> <p>– یکی از اهداف امام حسین^(ع) احیای دین خدا و سنت رسول خدا^(ص) و از بین بردن بدعت‌ها بود. هرچند حضرت و یاران باوفایشان به شهادت رسیدند، این شهادت آتش زیر خاکستر را روشن کرد؛ مانند قیام مختار (عباسی ۱۳۸۵).</p> <p>– قیام امام حسین^(ع) نسبت به دین و ارزش‌های دینی یک حرکت احیاگرانه بود. آن حضرت با قیام الهی خود بسیاری از ارزش‌های دینی را که مهجور و متروک مانده بود احیا کرد (عباسی ۱۳۸۵).</p>

جدول ۲. نتایج کدگذاری ثانویه و احصای ابعاد

ابعاد	مقوله ها
عناصر بینشی فرهنگ سازمانی عاشورایی	- اعتقاد و توکل به خدا - امر به معروف و نهی از منکر - دین‌باوری - تکریم انسانیت
عناصر گرایشی فرهنگ سازمانی عاشورایی	- نگرش سیستمی - شایسته‌گزینی - عدالت در رفتار - صبر و برباری - بیش و ژرف‌اندیشی
عناصر کنشی فرهنگ سازمانی عاشورایی	- تداوم و ماندگاری - الگوسازی - حفظ و بقای ارزش‌های اسلامی - عبرت‌آموزی از عاشورا

تحلیل یافته‌های پژوهش

- اعتقاد و توکل به خدا: امام حسین^(ع) در همه لحظات همواره به خداوند و قرب الهی ایمان عمیق داشت؛ همچنان که در کربلا فرمود: «أرجو أن يكون خيرا ما أراد الله بنا قتلنا ام ظفرنا.»؛ «امید دارم آنچه خدا برای ما اراده کرده و خواسته خیر است، چه کشته شویم چه پیروز شویم.» (اعیان‌الشیعه: ج ۱، ۵۹۷).
- امر به معروف و نهی از منکر: در نهضت حسینی یک جا از بیعت خواستن از امام حسین^(ع) و امتناع امام از بیعت کردن سخن رفته است و جای دیگر دعوت مردم کوفه و پذیرفتن امام. از طرف دیگر امام به طور کلی و بدون توجه به مسئله بیعت و دعوت مردم کوفه از اوضاع زمان و وضع حکومت وقت انتقاد می‌کند و شیوع فساد را متذکر می‌شود، تغییر ماهیت اسلام را یادآوری می‌کند، حلال شدن حرام‌ها

- و حرام شدن حلال‌ها را اعلام می‌کند، و آن وقت می‌فرماید: «وظیفه یک مسلمان این است که در مقابل چنین حوادثی ساکت نباشد.» (حسینی شاهرودی ۱۳۸۳).
- دین‌باوری: نماز و عبادت امام حسین^(ع) به آگاهی مزین است. چون او را به غایت تربیت، یعنی همان عبودیت، رسانده است. چه بسیار بودند کسانی که نماز و عبادتشان را عادت و ناآگاهی تباه کرده بود و از این رو حقیقت نماز را، که همان احیای معارف الهی است، به فراموشی سپردند و ترجیح دادند تن خود را با کثرت نماز رنجور سازند، اما جسم خود را در راه احیای دین الهی آماج تیرهای بلا نسازند و بمانند و در ذلت زندگی را سپری کنند. زیباترین و ماندگارترین نماز در تاریخ نماز خوفی بود که امام حسین^(ع) در ظهر عاشورا برپا کرد. نقل شده که ابو ثمامه صیداوی در ظهر عاشورا وقت نماز را به امام یادآوری کرد. پس امام فرمود: «یاد کردی نماز را. خدا تو را از نمازگزاران و ذاکران قرار دهد...» پس فرمود: «از این قوم بخواهید دست از جنگ بردارند تا ما نماز گزاریم.»
 - تکریم انسانیت: عزت، که همواره با صلابت و شکست‌ناپذیری متقارن است، عبارت است از حالتی که به انسان استواری و محکمی می‌بخشد تا مغلوب هیچ چیز و هیچ کس نشود. مکتب امام حسین^(ع) بر پایه عزت و کرامت انسانی استوار شده است. عزت‌مداری در همه شئون قیام کربلا مشهود است. زیرا اساس شکل‌گیری این نهضت صیانت و حفاظت از کرامت انسانی است. امام، پیش از حرکت به سوی کربلا، در جواب برادرش، محمد حنفیه، که از او می‌خواست برای حفظ جان‌ش با یزید بیعت کند، فرمود: «أَنْتَ لَا أُعْطَى مِنْ نَفْسِي أَبَدًا.»؛ «و حقیقت این است که هرگز تن به پستی ندهم.» (رضی‌الدین ابوالقاسم علی بن موسی ۱۴۱۴).
 - نگرش سیستمی: امام حسین^(ع)، آن‌گاه که با زخم‌های بی‌شمار و فرق شکافته و پیشانی شکسته و سینه درهم‌کوبیده و سوراخ‌شده از تیر سه‌شعبه بر ریگ‌های تفتیده نینوا افتاده است و در همان حال زبانش از شدت عطش خشک است، از یک سو با دیدن انبوه شهیدان درخون‌تپیده قلبش سوخته، از سوی دیگر با نظاره بر خاندان

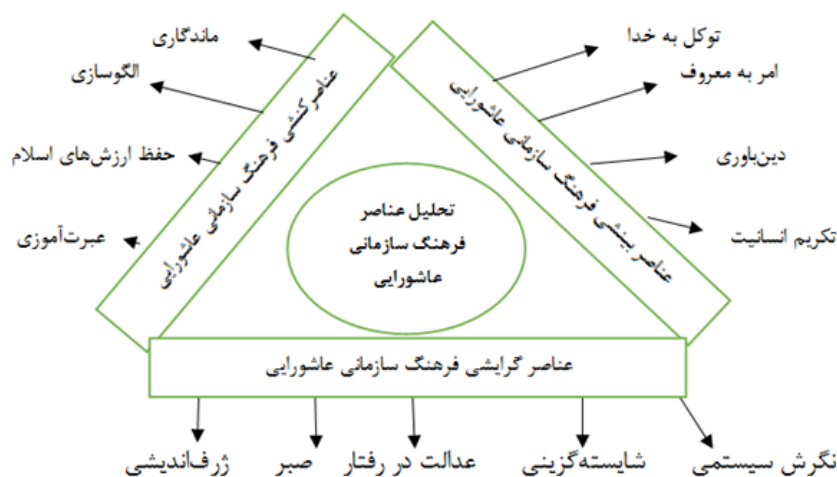
- محاصره شده‌اش سخت در تب و تاب است، از یک طرف فریاد دادخواهی خاندان را می‌شنود، از طرف دیگر صدای شادمانی و شماتت دشمنان را. چون چهره از خاک برمی‌دارد و دیده به این سو و آن سو می‌گشاید پیکرهای به خون آغشته‌ای را می‌نگرد که کنار هم چیده شده‌اند (عزیزی ۱۳۸۱).
- شایسته‌گزینی: امام حسین^(ع) خود بسیاری از یاران را انتخاب کرد و انتخاب یاران شایسته برای ایشان اهمیت بسیار داشت (مقیمی ۱۳۹۴).
 - عدالت در رفتار: امام حسین^(ع) حتی با دشمن تا دندان مسلح خود نیز به عدالت رفتار کرد؛ بدین معنا که او در میدان کارزار همواره آداب و شرایط جنگ را رعایت کرد. امام حسین^(ع) در نامه‌ای به مردم کوفه یکی از اهدافش را جلوگیری از ظلم و ستم ظالمان و اجرای عدالت اعلام کرد. عدالت امام در واقعه کربلا باعث شد برخی از افراد سپاه دشمن به عمق فضایل اخلاقی سومین پیشوای جهان واقف شوند و در همان لحظات از خود بپرسند با چه کسی در حال جنگ هستند (حیبی ۱۳۹۶).
 - صبر و بردباری: امام حسین^(ع) می‌فرماید: «هر جا حقی بر گردن تو لازم می‌افتد، اگر آن را خوش نداشتی، بر ناخوشی شکبیا باش و در هر چه هوای نفس تو دوست دارد و تو را بدان می‌خواند نیز شکبیایی بورز». آن حضرت در روز عاشورا به یارانش فرمود: «گواهی می‌دهم که شهادت شما امضا شده است. پس، از خدا پروا کنید و شکبیا باشید.» (بهشتی ۱۳۹۲).
 - بینش و ژرف‌اندیشی: امام صادق^(ع) در توصیف صفات حضرت عباس^(ع) می‌فرماید: «خدا رحمت کند عمومی ما، عباس، را. او از بصیرت بسیار و ایمان بسیار استوار برخوردار بود. همراه اباعبدالله به جهاد پرداخت و در نهایت هم به فیض شهادت نایل آمد.» (عیان الشیعه: ج ۷، ۴۳۰).
 - تداوم و ماندگاری: از آنجا که خلق حماسه عاشورا دارای انگیزه الهی بود و حسین بن علی^(ع) در یک روز هر چه داشت برای خدا و در راه احیای دین خدا و سنت رسول خدا فدا کرد رنگ ابدی یافت و هرگز گرد غفلت و فراموشی بر این حماسه

نمی‌نشیند. چون قیام امام حسین^(ع) رنگ‌وبوی دنیا نداشت تا فناپذیر باشد. آن حضرت در یک بیان نورانی هدف حرکتش را این‌گونه بیان فرمود: «انی لم اخرج اشراً و لا بطراً و لا مفسداً و لا ظالماً و انما خرجت لطلب الاصلاح فی امه جدی.» (مجلسی: ج ۴۴، ۳۲۶).

- الگوسازی: حماسه عاشورا، پس از سال‌ها، در زندگی شیعه تأثیر بسزا دارد و مسلمانان بسیاری خصوصیات عاشورا و امام و یارانش را الگو و سرلوحه زندگی خود قرار می‌دهند.
- حفظ و بقای ارزش‌های اسلامی: حرکت عظیم سیدالشهدا^(ع) نه تنها اساس دین را حفظ کرد، بلکه باعث قوام و بقای این مکتب حیات‌بخش نیز شد. نهضت حسینی بین دعوت حق و حملات باطل تفرقه و جدایی انداخت و حق و باطل را از یک‌دیگر جدا کرد؛ تا جایی که بقای اسلام به واسطه وجود مبارک امام حسین^(ع) است. اگر اسلام و قرآن تا امروز بدون تحریف باقی مانده است به خاطر زنده نگه داشتن محرم و صفر است (حکیمی ۱۳۹۲).
- عبرت‌آموزی از عاشورا: امت اسلامی و جامعه اسلامی هیچ‌وقت نباید ماجرای عاشورا را به منزله یک درس، یک عبرت، یک پرچم هدایت از نظر دور بدارد. قطعاً اسلام زنده به عاشورا و امام حسین^(ع) است؛ همان‌طور که پیامبر^(ص) می‌فرماید: «حسین منی و انا من الحسین.»؛ یعنی حسین از من است و من از حسینم. با این جمله، رسول گرامی^(ص) نیم قرن پیش از حادثه کربلا خواسته قیام و نهضت حسینی را تداوم راه خویش معرفی کند و دشمنان سیدالشهدا را، که دست خود را به خون او آلودند، دشمنان و قاتلان خود به حساب آورد. زیرا خشم یا رضا و جنگ یا صلح و یاری یا جفا بر حسین^(ع) همسان با خشم و رضا و جنگ و صلح و یاری و جفا بر پیامبر خداست. این دو بزرگوار یک جان در دو بدن و یک فکر و مرام در دو زمان‌اند. (محدثی ۱۳۸۰: ۱۴۹ - ۱۵۰).

بحث و نتیجه

با بررسی متون و منابع اسلامی و فقهی سعی شد همه عناصر رویدادی که می‌تواند بر فرهنگ سازمانی سالم تأثیر بگذارد شناسایی شود. در مرحله اول ۳۳ کد اولیه شناسایی و یادداشت برداری شد. کدهای اولیه در مرحله بعد به ۲۸ کد ثانویه تبدیل شدند و طی چند مرحله بازبینی، زیر نظر استادان، به ۱۳ مقوله و در نهایت به ۳ بعد اصلی عناصر رویدادی فرهنگ سازمانی عاشورایی دست یافتیم. مدل نهایی پژوهش به صورت شکل ۱ قابل ارائه است:

پیشنهاد

با در نظر گرفتن مبانی تئوریک و نظری، پیشنهادهای کاربردی در جهت به‌کارگیری فرهنگ سازمانی عاشورایی در سازمان‌های اسلامی ارائه می‌شود:

۱. آنچه در فرهنگ عاشورا از اهمیت بسیار برخوردار بود توجه به این موضوع بود که افراد برای احقاق عدالت و دین از جان و مال خود مایه بگذارند. بنابراین، در سازمان‌های اسلامی کارکنان و مدیران در مقابل بی‌عدالتی نباید سکوت کنند و از بیم از دست دادن منافع خود نباید چشم بر بی‌عدالتی‌ها و ظلم ببندند.

۲. صبر از عناصر مهم فرهنگ سازمانی عاشورایی است و در سازمان‌ها نیز مدیران و کارکنان، چنانچه در مقابل یک‌دیگر بردبار باشند، می‌توانند آن سازمان را جهت بهره‌وری بیشتر و دستیابی به اهداف یاری کنند.

۳. آنچه در ابتدای امر یک سازمان را به سوی اسلامی شدن هدایت می‌کند خداباوری و آخرت‌گرایی است. در سازمان‌ها، چنانچه بستر این دو مهم فراهم باشد و مدیران کارکنان و دیگر اعضای سازمان را طی آموزش‌های سازمانی به این امور ترغیب و افراد را با خداباوری و آخرت‌گرایی آشنا کنند، بستر فرهنگ سازمانی عاشورایی فراهم می‌شود.

منابع

- ابن اثیر، عزالدین ابوالحسن علی بن محمد (۱۳۸۲). *الکامل فی التاریخ*. بیروت، دار صار.
- ابن جابر (البلاذری)، احمد بن یحیی (۱۳۹۷ق). *انساب الأشراف*. تحقیق: الشیخ محمدباقر المحمودی، بیروت، دار التعارف للمطبوعات.
- ابن حجر عسقلانی (۱۴۱۵ ق / ۱۹۹۵ م). *الاصابه فی تمیز الصحابه*، بیروت، لبنان، دار صار.
- ابن سعد (۱۴۱۴ ق). *ترجمه الامام الحسین و مقتله علیه السلام*، المحقق: السید عبد العزیز الطباطبائی، قم، مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث.
- ابن طاووس، علی بن موسی بن جعفر (۱۳۶۷). *إقبال الاعمال*، تهران، دار الكتاب الاسلامیه.
- ابن قتیبه الدینوری، ابو حذیفه احمد بن داوود (۱۹۶۰ م). *الخبائر الطوال*، تحقیق: عبدالمنعم عامر، قاهره، الطبعة الولی.
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ ق). *لسان العرب*، چ ۳، بیروت، دار صادر، ج ۱۴.
- ابن میثم (۶۳۶ ق / ۱۳۷۵ ش). *شرح نهج البلاغه*، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی آستان قدس رضوی، ج ۱.
- ابوالفرج اصفهانی، علی بن حسین (۱۳۸۵ ق). *المقاتل الطالبین*، چ ۲، نجف، مکتبه الحیدریه.
- احمدی میانجی، علی (۱۴۱۹ ق). *مکاتیب الرسول (ص)*، قم، دار الحدیث.
- احمدی، ظهیر (۱۳۷۹ ش). «آزادی و مسئولیت از منظر نهج البلاغه»، *اندیشه صادقی*، ش ۱، صص ۶۸ - ۸۱.
- ارسطو (۱۳۷۸). *اخلاق نیکوماخوس*، مترجم: محمدحسن لطفی، تهران، طرح نو.
- اسدی، اکبر (گردآورنده) (۱۳۷۸). *سلوک معنوی (گفتار بهاءالدینی)*، چ ۴، قم، پارسایان.
- امینی، عبدالحسین (۱۴۱۴ ق). *الغدیر*، بیروت، دار الكتاب عربی.
- آشوری، داریوش (۱۳۹۷). *تعریفها و مفهوم فرهنگ*، تهران، آگاه.
- باقری نوع پرست، خسرو (۱۳۹۱). *نظریه علم تجربی دینی: نگاهی معرفت شناختی به رابطه دین با علوم انسانی*، تهران، دبیرخانه هیئت حمایت از کرسی های نظریه پردازی.
- بهشتی، ابوالفضل (۱۳۹۲). *فلسفه و عوامل جاودانگی کربلا*، قم، بوستان کتاب قم.
- بی لاوسن، رابرت؛ زنگ شن (۱۳۸۱). *روان شناسی سازمانی، رفتار سازمانی (مبانی و کاربردها)*،

- مترجم: رمضان حسن زاده، تهران، ساوالان.
- پترسون، مایکل؛ ویلیام هاسکر (۱۳۹۰). *عقل و اعتقاد دینی: درآمدی بر فلسفه دین*، مترجمان: ابراهیم سلطانی، احمد بن محمد مهدی نراقی، تهران، طرح نو.
- پرهیزکار، کمال (۱۳۷۳). *مدیریت منابع انسانی و اداره امور استخدامی*، تهران، دیدار.
- ثامنی، عبدالحمید (۱۳۸۹). «قیام عاشورا»، *معارف اسلامی*، س ۲۹، ش ۸۰، صص ۱ - ۱۳.
- جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۰). *نظریه عدالت*، تهران، پژوهشکده امام خمینی.
- جوهری، اسماعیل بن حماد (۱۴۱۰ ق). *الصحاح - تاج اللغة و صحاح العربیه*، بیروت، دار العلم للملایین، ج ۲.
- الحاکم نیشابوری (۳۷۳ ق). *المستدرک علی الصحیحین*، بیروت، دار الکتب عربی.
- حبیبی، علی (۱۳۹۶). «عدالت خواهی امام حسین (ع)»، *خبرگزاری جمهوری اسلامی*.
- حکیمی، محمدرضا (۱۳۹۲). *قیام جاودانه*، قم، دلیل ما، ج ۶.
- حمیدی زاده، بهرام (۱۳۸۱). «جلوه های مدیریت در حرکت امام حسین (ع)»، *حکومت اسلامی*، ش ۲۶، صص ۳۳۳ - ۳۶۰.
- خامنه ای، سید علی حسینی (۱۳۹۲). *مروری بر عبرت ها و درس های عاشورا از دیدگاه مقام معظم رهبری*، مؤسسه قرآنی - فرهنگی بیت الاحزان حضرت زهرا (س).
- خزاعی، زهرا (۱۳۸۴). «ارسطو، هیوم، و اخلاق فضیلت»، *اندیشه دینی*، د ۵، ش ۱۴، صص ۶۱ - ۷۴.
- داودی، سعید؛ مهدی رستم نژاد (۱۳۸۷). *عاشورا، ریشه ها، انگیزه ها، رویدادها، پیامدها*، زیر نظر مکارم شیرازی، قم، انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع).
- دیبری، احمد (۱۳۸۹). «فضیلت گرایی در اخلاق»، *معرفت اخلاقی*، س ۲، ش ۱، صص ۵ - ۲۲.
- دشتی، محمد (۱۳۷۷). *فرهنگ سخنان امام حسین*، تهران، مؤسسه انتشاراتی مشهور.
- ذاکری، آذر؛ رضا هویدا؛ محمد نجفی (۱۳۹۰). «رهبری معنوی با رویکرد اسلامی»، *مطالعات اسلامی در تعلیم و تربیت*، س ۲، ش ۴، صص ۱۳۷ - ۱۶۴.
- رابینز، استیفن پی (۱۳۹۱). *مبانی رفتار سازمانی*، مترجم: علی پارسایان و سید محمد اعرابی، ج ۳۵، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.

- راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ ق). *مفردات ألفاظ القرآن*، بیروت، دار القلم.
- رحمتی شهرضا، محمد (۱۳۹۲). *زیبایی‌های عاشورا: سبک زندگی عاشورایی*، قم، جوانان موفق.
- رسولی محلاتی، سید هاشم (۱۳۹۳). *زندگانی امام حسین (ع)*، تهران، دفتر نشر فرهنگی اسلامی.
- رضوان طلب، محمدرضا؛ محمدعلی برزنونی (۱۳۸۸). «مدیریت خدمت‌مدار»، دانشکده علوم انسانی، س ۱۴، ش ۶۰، صص ۱۲۷ - ۱۴۴.
- روح‌الامینی، محمود (۱۳۹۴). *زمینه فرهنگ‌شناسی تألیفی در انسان‌شناسی فرهنگی و مردم‌شناسی*، عطار.
- رودگر، محمدرضا (۱۳۸۸). «معنویت‌گرایی در قرآن (مبانی، مؤلفه‌ها، و کارکردهای معنویت قرآنی)»، *علوم اسلامی*، س ۴، ش ۱۴، صص ۱۵ - ۳۲.
- زروندی رحمانی، نفیسه (بی‌تا). «مدیریت عزتمند امام حسین (ع) در پرتو آیات قرآنی»، *بینات*، س ۱۶، ش ۴، صص ۱۰۷ - ۱۲۲.
- سرمدی، محمدرضا (۱۳۹۰). *مدیریت اسلامی*، چ ۸، تهران، دانشگاه پیام نور.
- سرور اخلاقی، غلام (۱۳۸۹). «عدالت و وظایف دولت دینی»، *معرفت*، د ۱۸، ش ۱۴۲، صص ۴۵ - ۶۸.
- شاین، ادگار (۱۳۸۳). *مدیریت فرهنگ سازمانی و رهبری*، مترجم: برزو فرهی بوزنجانی و شمس‌الدین نذوری نجفی، تهران، سیمای جوان.
- شریعتی، علی (۱۳۶۷). *مجموعه آثار: اسلام چیست؟*، تهران، چاپخس، ج ۳۰.
- شریفی، محمود (۱۳۸۳). *منظومه الاوقاف و الامور الخیریه*، قم، دار الاسوه للطباعه و النشر.
- شکوری، ابوالفضل (۱۳۷۷). *فقه سیاسی اسلام*، چ ۲، قم، انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
- شیخ صدوق، محمد بن علی ابن بابویه (۱۳۸۵). *الخصال*، تهران، اندیشه هادی.
- شیخ مفید (۱۴۱۴ ق). *الإرشاد فی معرفه حجج الله علی العباد*، قم، دارالمفید، ج ۲.
- شیخ مفید، مفید ابن النعمان بغدادی ابو عبدالله (۱۴۱۳ ق). *الإرشاد فی معرفه حجج الله علی العباد*، قم، کنگره شیخ، ج ۲.
- شیدان‌شید، حسین علی (۱۳۸۳). *عقل در اخلاق*، قم، حوزه و دانشگاه.

- صاحب بن عباد (۱۴۱۴ ق). *المحیط فی اللغة*، بیروت، عالم الكتاب، ج ۱.
- صادقی، مرضیه (۱۳۸۰). «اخلاق مبتنی بر فضیلت، اخلاق مبتنی بر عمل، و اخلاق مکمل»، *نامه مفید*، ش ۲۸، صص ۱۵ - ۲۶.
- طباطبایی، سید محمدحسین (۱۳۷۴). *المیزان فی تفسیر القرآن*، مترجم: محمدباقر موسوی همدانی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ج ۹.
- _____ (۱۳۷۴). *تفسیر المیزان*، قم، مؤسسه النشر الاسلامی الجماعه المدرسین، ج ۲ و ۹.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۸۴). *مجمع البیان فی تفسیر القرآن*، تهران، ناصر خسرو، ج ۲.
- طبری، ابوجعفر محمد بن جریر (۱۴۱۲ ق). *جامع البیان فی تفسیر القرآن*، بیروت، دار المعرفه، ج ۶.
- طوبایی، محمدتقی (۱۳۸۵). «مروری بر جایگاه آخرت‌گرایی در مدیریت اسلامی»، *اندیشه صادق*، ش ۲۳، صص ۱۷ - ۴۰.
- طوسی، محمد بن حسن (۱۴۱۳ ق). *التبیان فی تفسیر القرآن*، قم، دار احیاء التراث العربی، ج ۳.
- طهماسبی، علی (۱۳۸۷). *دغدغه‌های فرجامین - پژوهشی در معناشناسی واژه دین*، تهران، یادآوران (وابسته به شرکت بین‌المللی پژوهش و نشر یادآوران).
- عاملی، زین‌الدین بن علی (شهید ثانی) (۱۳۸۷). *الروضه البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة*، ویراستار: حسن قاروبی تبریزی، قم، دارالتفسیر، ج ۱.
- _____ (۱۴۱۲ ق). *الروضه البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة* (المحشی - سلطان العلماء)، قم، مرکز انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ج ۱.
- عزیزی، عباس (۱۳۸۱). *فضایل و سیره امام حسین (ع) در کلام بزرگان*، چ ۲۱، قم، صلاه عظیمی، محمدجواد (۱۳۹۷). *روزنامه رسالت*، ش ۷۲۳۲، ۱۳۹۰/۰۱/۱۶، ص ۱۸.
- قادری، حاتم (۱۳۷۴). «ملاحظات پیرامون تفهیم و انتقال پیام عاشورا»، *چکیده مقالات کنگره امام خمینی و فرهنگ*، تهران.
- قرشی، سید علی اکبر (۱۳۷۷). *تفسیر احسن الحدیث*، چ ۳، تهران، بنیاد بعثت، ج ۱۰.
- _____ (۱۴۱۲ ق). *قاموس قرآن*، چ ۶، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ج ۴.

- قمی، عباس (۱۳۸۱). *منتهی الآمال*، قم، فراروی.
- قهرمان، چنگیز (۱۳۹۰). *فرهنگ‌شناسی: گفتارهایی در زمینه فرهنگ و تمدن*، تهران، پیام امروز.
- کاتب واقدی، محمد بن سعد (۱۴۱۰ ق / ۱۹۹۰ م) *الطبقات الکبری*، بیروت، دار صار.
- کوشکی، نظرعلی (۱۳۸۱). «درآمدی بر الگوهای مدیریتی امام حسین (ع)»، *مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی*، ش ۱۶، صص ۸۱ - ۹۸.
- کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق (۱۴۰۷ ق). *الکافی*، ج ۴، تهران، دار الکتب الإسلامیه.
- مجلسی، محمدباقر (۱۰۳۷ - ۱۱۱۱ ق). *بحار الانوار*، مصحح: محمدباقر محمودی، محقق: عبدالزهراء، بیروت، لبنان، دار احیاء التراث العربی، ج ۴۴ و ۴۶.
- مجلسی، محمدباقر (۱۴۰۸). *بحار الانوار الجامعه لدرر أخبار الأئمه الأطهار*، قاهره، دار احیا.
- محدثی، جواد (۱۳۸۹). *بر کرانه شرح چهل حدیث امام خمینی (ره)*، قم، هاجر.
- _____ (۱۳۹۱). *فرهنگ عاشورا*، قم، معروف.
- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۷۹). *میزان الحکمه*، مترجم: حمیدرضا شیخی، ج ۲، قم، دار الحدیث، ج ۳.
- _____ (۱۳۸۴). *میزان الحکمه*، مترجم: عبدالهادی مسعودی، قم، مؤسسه فرهنگی دار الحدیث.
- مشبکی، اصغر (۱۳۱۳). *مدیریت رفتار سازمانی: تحلیل کاربردی، ارزش از رفتار انسانی*، ج ۲، تهران، ترمه.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۲). *آذرخشی دیگر از آسمان کربلا*، قم، مؤسسه امام خمینی.
- _____ (۱۳۸۸). «عدالت و پیشرفت در دولت دینی»، *حکومت اسلامی*، س ۱۴، ش ۲ (پیاپی ۵۲)، صص ۵ - ۱۴.
- مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۹۱). «نگاه دوباره به قرب الهی، ویژه تعلیم و تربیت ارزش‌ها»، *معرفت*، د ۲۱، ش ۱۷۹، صص ۷ - ۱۴.
- مصطفوی، حسن (۱۳۶۰). *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ج ۴.
- مطهری، مرتضی (۱۳۸۹). *امدادهای غیبی در زندگی بشر*، ج ۲۳، تهران، صدرا.
- مظفری، آیت (۱۳۸۹). «مبانی بصیرت»، *حکومت اسلامی*، س ۱۵، ش ۱، صص ۷۱ - ۹۰.

- موسوی همدانی، سید محمدباقر (۱۳۷۴). *ترجمه تفسیر المیزان*، چ ۵، قم، دفتر انتشارات اسلامی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ج ۱.
- نایی، هوشنگ؛ محمدحسین آغاز (۱۳۸۹). «علوم اجتماعی: مهندسی فرهنگی»، *مهندسی فرهنگی*، ش ۴۱ و ۴۲، صص ۳۶ - ۴۷.
- نجمی، محمدصادق (۱۳۷۰). *سخنان حسین بن علی (ع) از مدینه تا کربلا*، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
- نقی پورفر، ولی الله (۱۳۷۷). *اصول مدیریت اسلامی و الگوهای آن* (۱)، چ ۳، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- واعظ مهدوی، محمدرضا؛ زینت واعظ مهدوی (۱۳۸۹). «برنامه‌ریزی برای عدالت با تأکید بر عدالت در سلامت»، *اقتصاد و جامعه*، ش ۲۳ - ۲۴، صص ۱۹۱ - ۲۰۹.
- هادیان‌حیدری، بابک (۱۳۹۶). *قیام امام حسین (ع)، اهداف و انگیزه‌های آن*، ساری، دانشگاه مازندران.
- هنری لطیف‌پور، یدالله (۱۳۸۰). *فرهنگ سیاسی شیعه و انقلاب اسلامی*، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
- یوسفی، حیات‌الله (۱۳۸۸). «آرمان عدالت و دولت دینی (نظریه فارابی)»، *معرفت*، س ۱۸، ش ۱۴۲، صص ۹۳ - ۱۱۶.

References

- Abolfaraj Isfahani, Ali Ibn Hussein (1965). *Al-Muqatil Al-Talibin*, Maktab Al-Heydariyeh Publications in Al-Najaf, Second Edition.
- Ahmadi Mianji, A. (1419). *Letters of the Prophet* (PBUH), Qom, Dar Al-Hadith. (in Persian)
- Ahmadi, Z. (2001). "Freedom and responsibility from the perspective of Nahj al-Balaghah", *Sadegh's Thought*, Vol. 1, pp. 68-81. (in Persian)
- Al-Hakim Neyshabouri. *Al-Mustadrak Ali Al-Sahihin*, Lebanon, Beirut, Dar Al-Kitab Arabi Publications.
- Ali, H. (2017). *Islamic Republic News Agency, Justice for Imam Hussein (AS)*. (in Persian)
- Ameli, Zayn al-Din ibn Ali (Shahid Thani) (1967). *Al-Rawdha al-Bahiyya fi Sharh al-Lama'ah al-Damashqiyyah*, Vol. 1, p. 217.
- (1967). *Al-Rawdha al-Baha'i fi Sharh al-Lama'ah al-Damashqiyyah*, (Al-Muhashi - Sultan al-Ulama), Vol. 1.
- Amini, Abdul Hussein (1994). *Al-Ghadir*, Lebanon, Beirut, Dar Al-Kitab Arabi

Publications.

- Arastoo (1999). *Good morals*, Lotfi M-H., New Plan Publications. (in Persian)
- Asadi, A. (1999). *Collection; Spiritual Behavior*, Fourth Edition, Qom, Parsayan. (in Persian)
- Ashouri, D. (2018). *Definitions and Concept of Culture*, Published by: Agah. (in Persian)
- Azimi, M.J. (2018). *Resalat* Newspaper, No. 7232, 16/01/1390, p. 18. (in Persian)
- Azizi, A. (2002). *Imam Hussein's (AS) virtues and manners in the words of the elders*, Qom, Salah Publications, 21st edition. (in Persian)
- B. Lawson, Robert., Zang Shen. (2002). *Organizational Psychology, Organizational Behavior (Foundations and Applications)*, translated by Ramazan Hassanzadeh, Tehran, Savalan.
- Bagheri, Kh. (2012). *Theory of Religious Experimental Science: An Epistemological Look at the Relationship between Religion and the Humanities*, Tehran, Secretariat of the Board of Support for Theoretical Seats. (in Persian)
- Baqir, S.M. (1995). Islamic Publications Office of Qom Seminary Teachers Association, fifth edition, Vol. 1, p. 580. (in Persian)
- Beheshti, A. (2013). *Philosophy and factors of immortality of Ashura movement*, Qom, Bustan Ketab. (in Persian)
- Dabiri, A. (2010). "Virtualism in Ethics", Year 2, pp. 5-22. (in Persian)
- Dashti, M. (1998). *The Dictionary of Imam Hussein's Speeches*, Famous publication. (in Persian)
- Davoodi, S. & Rostamnejad, M. (2008). *Ashura roots, motivations, events, consequences*, Under the supervision of Makarem Shirazi, Qom, Imam Ali Ibn Abi Talib (AS) Publications. (in Persian)
- Doina, R., Mirela, S., & Constantin, R. (2002). *The organizational culture and the factors of its formation*, ANALELE UNIVERSITĂȚII DIN ORADEA.
- Ghoraishi, S.A.A. (1414). *Quran Dictionary*, sixth edition, Tehran, Islamic Library, Vol. 4.
- (1998). *Tafsir Ahsan al-Hadith*, Besat Foundation, Tehran, Printing: Third, Vol. 10. (in Persian)
- Hadian Heydari, B. (2017). *Imam Hussein's uprising, its goals and motives*, Mazandaran University. (in Persian)
- Hakimi, M.R. (2013). *Eternal Uprising*, Vol. 6. (in Persian)
- Hamidzadeh, B. (2002). "Managers of management in the movement of Imam Hussein (AS)", *Islamic government*, No. 26, pp. 333-360. (in Persian)
- Hofstede Geert (1996). *The management of multicultural structures*, Publishing House Economic, Bucharest.
- Honary-Latifpour, Y. (2001). *Shiite Political Culture and the Islamic Revolution*, Tehran, Islamic Revolutionary Documentation Center. (in Persian)
- Ibn Athir, Izz al-Din Abu al-Hasan Ali ibn Muhammad. *Al-Kamil Fi Al-Tarikh*, Dar Saar Publications, Dar Beirut.
- Ibn Hajar Asqalani (1995). *Al-Asaba fi Tahmiz Al-Sahaba*, Dar Saar Publications.
- Ibn Jabir (Al-Balazari), Ahmad Ibn Yahya (2017). *Ansab Al-Ashraf*, Research:

- Sheikh Mohammad-Baqir Al-Mahmoudi, Beirut, Dar Al-Taaref for Press. (in Persian)
- Ibn Manzoor, Mohammad ibn Makramah (1994). *The Language of the Arabs*, Vol. (in Persian)
- Ibn Qutaybah al-Dinuri, Abu Hudhayfah Ahmad ibn Dawud (1960). *Al-Khabar Al-Tawwal*, Research: Abdul Al-Manaam Amer, Cairo, Al-Taba Al-Wali. (in Persian)
- Ibn Tawus, Ali ibn Musa ibn Ja'far (1988). *People of deeds*, Tehran, Islamic Library.
- Jamshidi, M.H. (2001). *Theory of Justice*, Tehran, Imam Khomeini Research Institute. (in Persian)
- Johari, Ismail Ibn Hamad (1990). *Al-Sahah - Taj Al-Lagha and Sahah Al-Arabiya*, Vol. 2.
- Katib Waqidi, Mohammad Ibn Sa'd (1990). *Al-Tabqat Al-Kobra*, Dar Saar Publications, Dar Beirut.
- Khamenei, S. A. (2013). *A review of the lessons and lessons of Ashura from the perspective of the Supreme Leader*, Beit Al-Ahzan Quranic Cultural Institute Hazrat Zahra. (in Persian)
- Khazaei, Z. (2005). "Aristotle, Hume and the Ethics of Virtue", *Religious Thought*, No. 14, pp. 61-74.
- Kolini, Mohammad Ibn Yaqub Ibn Ishaq (1987). *Al-Kafi*, Ch. IV, Tehran, Islamic Library.
- Koushki, N.A. (2002). "An Introduction to the Management Models of Imam Hussein (AS)", *Epistemological Studies at the Islamic University*, No. 16, pp. 81-98. (in Persian)
- Majlisi, M.B. (1408). *Baharalanwar Al-Jame'a for the News of the Imams*, Cairo, Darahia. (in Persian)
- Mesbah Yazdi, M.T. (2003). *Another Lightning from the Sky of Karbala*, Imam Khomeini Institute. (in Persian)
- (2009). "Justice and Progress in Religious Government", *Islamic Government*, Vol. 14, No. 2, pp. 5-14.
- Mesbah Yazdi, M.T. (2012). "Looking at the Divine Proximity Again", *Maaref Monthly*, Vol. 21. pp. 14-7. (in Persian)
- Meshbaki, A. (1934). *Organizational Behavior Management: Applied Analysis, Value of Human Behavior*, Tehran, Termeh Publishing, Second Edition. (in Persian)
- Mofid, Ibn Al-Nu'man Baghdadi Abu Abdullah (Sheikh Mofid) (1994). *Al-Irshad fi Maarefa Hajjullah Ali Al-Ebad*, Vol. 2, Qom, Sheikh's Congress Publications.
- Mohaddesi, J. (2010). *Barkarneh Sharh Chehre Hadith Imam Khomeini (RA)*, Qom, Hajar Publishing Center. (in Persian)
- (2012). *Ashura Culture*, Qom, Famous Publishing, 17th of spring. (in Persian)
- Mohammadi Reyshahri, M. (2006). *Mizan Al-Hikma*, Translator: Masoudi, Abdolhadi. (in Persian)
- (2000). *Mizan Al-Hikma*, Translated: Hamid-Reza

- Sheikhi, Dar al-Hadith, Ch 2, Vol. 3. (in Persian)
- Moral Sarvar, Gh. (2011). "Justice and Duties of the Religious Government", *Knowledge*, Vol. 18, No. 142, pp. 45-68. (in Persian)
- Mostafavi, H. (1981). *Al-Tahqiq Fi Kalimat Al-Quran Al-Karima*. (in Persian)
- Motahhari, M. (2010). *Absent aids in human life*, Twenty-third, Tehran, Sadra Publications. (in Persian)
- Mousavi Hamedani, M.B. (1995). *Al-Mizan Fi Tafsir Al-Quran*, Translation, Vol. 9, Islamic Publications Office, Qom. (in Persian)
- Mozaffari, A. (2010). *Fundamentals of Insight*, Islamic Government/ Fifteenth Year, First Issue. (in Persian)
- Naibi, H. & Aghaz, M.H. (2010). "Social Sciences: Cultural Engineering", *June and July*, No. 41 & 42, pp. 36-47. (in Persian)
- Najmi, M.S. (1991). *The words of Hussein bin Ali (AS) from Medina to Karbala*, Qom, Islamic Publications Office. (in Persian)
- Naqiyeh Pourfar, V. (1998). *Principles of Islamic Management and Its Patterns* (1), Ch III, Tehran, Public Management Training Center. (in Persian)
- Parhizkar, K. (1994). *Human resource management and employment management*, Tehran, Meeting. (in Persian)
- Preacher Mahdavi, M.R. (2011). "Planning for Justice with Emphasis on Justice in Health", *Economics and Society*, pp. 23-24. (in Persian)
- Qaderi, H. (1995). "Considerations on Understanding and Transmitting the Message of Ashura", *Abstract of Articles of Imam Khomeini and Farhang Congress*, Tehran, Moj Publishing, Bita. (in Persian)
- Qahraman, G. (2011). *Cultural Studies: Discourses on Culture and Civilization*, Today's message. (in Persian)
- Qomi, A. (2002). *Muntah al-Amal*, first edition, Qom, Fararubi Publications. (in Persian)
- Ragheb Isfahani, Hussein Ibn Mohammad (1992). *The contents of the words of the Qur'an*, Beirut, Dar al-Qalam.
- Rahmati Shahreza, M. (2013). *Beauties of Ashura: Ashura Lifestyle*, Qom, Successful Youth Publications. (in Persian)
- Rasouli Mahallati, S.H. (2014). *The Life of Imam Hussein (AS)*, Islamic Cultural Publishing Office. (in Persian)
- Rezvan, T. & Barzanoni, M.R. (2009). "Service-oriented management", *Faculty of Humanities*, Fourteenth Year, Vol. 60, pp. 127-144. (in Persian)
- Robbins, Stephen P. (2012). *Fundamentals of Organizational Behavior*, Translated by Ali Parsaiyan and Seyed Mohammad Aarabi, Tehran, Cultural Research Office, 35th.
- Roh Al-Amini, M. (2015). *The field of authored cultural studies in cultural anthropology and anthropology*, Attar. (in Persian)
- Rozgar, M.J. (2009). "Spiritualism in the Qur'an (Foundations, Components and Functions of Quranic Spirituality)", *Islamic Scientific-Research Quarterly*, Fourth Year, No. 14, pp. 15-32. (in Persian)
- Sadeghi, M. (2001). "Ethics based on virtue, ethics based on action and

- complementary ethics”, *Mofid letter*, No. 28, pp. 15-26. (in Persian)
- Sarmadi, M.R. (2011). *Islamic management*, Tehran, Payame Noor University, 8th grade. (in Persian)
- Shain, Edgar (2004). *Management of Organizational Culture and Leadership*, Translated by Borzoo Farhi Bozanjani and Shamsuddin Nazouri Najafi, Tehran, Young TV First Edition.
- Shakoori, A. (1998). *Islamic Political Jurisprudence*, Qom, Seminary Islamic Propaganda Office Publishing Center, Second Edition. (in Persian)
- Shariati, A. (1988). *Collection of works: What is Islam*, Tehran, Chapakhsh و Vol. 30. (in Persian)
- Sharifi, M. (2014). *Al-Awqaf and Al-Amur Al-Khairiyah*, Qom, Dar Al-Aswa for Printing and Publishing. (in Persian)
- Sheidan-Sheid, H.A. (2004). *Reason in Ethics*, Qom, Hozeh and University. (in Persian)
- Sheikh Mofid (1994). *Al-Irshad in the introduction of Hajj Allah Ali Al-Ebad*, Vol. 2, p. 91. (in Persian)
- Sheikh Saduq, Muhammad Ibn Ali Ibn Babawiyyah (1965). *Al-Khasal*, Jame'e Al-Madrasin Publications in the seminary.
- Tabari, Abu Ja'far Muhammad ibn Jarir. *Jame 'al-Bayan fi Tafsir al-Quran*, Vol. 66.
- Tabarsi, Fazl Ibn Hassan. (1981). *Majma 'al-Bayan fi Tafsir al-Quran*, Translators, Vol. 2, Farahani Publications, Tehran. (in Persian)
- Tabatabai, S.M.H. (1417). *Al-Mizan Fi Tafsir Al-Quran*, Vol. 9, Islamic Publications Office, Qom. (in Persian)
- Tosi, Muhammad ibn Hassan, *Al-Tibyan Fi Tafsir Al-Quran*, Vol. 3.
- Tubaei, M.T. (2006). “A Review of the Place of the Hereafter in Islamic Management”, *Sadegh Thought*, Vol. 23, pp. 17-40. (in Persian)
- Yousefi, H. (2009). “The Ideal of Justice and Religious Government (Farabi Theory)”, *Maaref*, Vol. 18, Issue 142, pp. 93-116. (in Persian)
- Zakeri, A., Hoveida R., & Najafi, M. (2011). “Spiritual Leadership with an Islamic Approach”, *Islamic Studies in Education*, Second Year, No. 4, pp. 137-164. (in Persian)
- Zarvandi Rahmani, N. (Bita). “Honorable management of Imam Hussein (AS) in the light of Quranic verses”, *Binat*, Q. 16, No. 4, 107-122. (in Persian)